

Rekenkamer Amsterdam

Onderzoeksprogramma 2010 Rekenkamer Amsterdam

23 december 2009

R a

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Taak en positie rekenkamer	7
1.2 Uitgangspunten onderzoeksprogramma	7
2 Selectie onderzoeken	9
2.1 Aanpak selectie nieuwe onderzoeken	9
2.2 Selectiecriteria	9
2.3 Onderzoeken en activiteiten 2010	10
3 Onderzoeken 2010	11
3.1 Leningen en garanties	11
3.2 Stadsverwarming	12
3.3 Luchtkwaliteit	13
3.4 Monitor Nieuw West	14
4 Overige onderzoeken en activiteiten	17
4.1 Afronding onderzoeken 2009	17
4.2 Vervolgonderzoeken	18
4.3 Doorlopend toezicht op ACAM	18
4.4 Onderzoeksprogramma 2011	19
4.5 Overige activiteiten	19
5 Planning	21
Bijlage 1 -Groslijst onderzoeken	23
Bijlage 2- Onderzoeksproces	29

R a

Samenvatting

De Rekenkamer Amsterdam (verder: rekenkamer) onderzoekt sinds 2004 vanuit een onafhankelijke positie de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het beleid van de gemeente en de uitvoering daarvan. Door middel van onderzoek wil de rekenkamer een bijdrage leveren aan het verbeteren van het functioneren van bestuur en organisatie van de gemeente.

In het onderstaande overzicht is het onderzoeksprogramma voor 2010 samengevat.

Samenvatting onderzoeksprogramma 2009 Rekenkamer Amsterdam
<p>Nieuwe onderzoeken 2010</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leningen en garanties • Stadsverwarming • Luchtkwaliteit • Monitor Koers Nieuw west
<p>Afronding lopende onderzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Armoedebeleid (eerste kwartaal 2010) • Inburgering (tweede kwartaal) • Basisadministraties Adressen en Gebouwen (tweede kwartaal 2010)
<p>Overige onderzoeken en activiteiten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afronding van het vervolgonderzoek Inkoop en contractbeheer ICT • Start van het vervolgonderzoek naar jeugdzorg • Doorlopend toezicht op de ACAM (Wta toezicht) • Onderzoeksprogramma 2011

Voor deze activiteiten heeft de rekenkamer in 2010 in totaal 1.100 onderzoeksdagen beschikbaar.

Het programma kan in de loop van het jaar wijzigen als de gemeenteraad verzoeken tot onderzoek doet en wij deze honoreren.

dr. V.L. Eiff
 directeur Rekenkamer Amsterdam

R a

1 Inleiding

1.1 Taak en positie rekenkamer

De onderzoeken van de Rekenkamer Amsterdam richten zich op het beoordelen van:

- de aard en omvang van de effecten van het beleid en de daartoe door de gemeente geleverde prestaties (doeltreffendheid);
- de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de gemeente (doelmatigheid);
- de naleving van wet- en regelgeving door de gemeente (rechtmatigheid).

De rapporten van de rekenkamer zijn openbaar.¹

De werkwijze van de rekenkamer is er in eerste instantie op gericht de gemeenteraad van informatie te voorzien, waarmee zij de controlerende en toezichhoudende taak van deze raad versterkt. Daarnaast wil de rekenkamer met behulp van op onderzoek gebaseerde aanbevelingen een bijdrage leveren aan het verbeteren van de gemeentelijke organisatie. De resultaten van haar werkzaamheden zijn tevens bedoeld om in de gemeentelijke organisatie meer aandacht te krijgen voor evaluatie van beleid en uitvoering en voor de aspecten doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid.

1.2 Uitgangspunten onderzoeksprogramma

De rekenkamer legt jaarlijks een onderzoeksprogramma ter kennisname voor aan de gemeenteraad.² Het voorliggende programma gaat in op het onderzoek dat de rekenkamer in 2010 wil uitvoeren.

Gelet op de begroting van de rekenkamer zijn hiervoor in 2010 ongeveer 1.100 onderzoeksdagen beschikbaar.

De rekenkamer heeft voor 2010 vier onderzoeken geprogrammeerd. In omvang variëren de onderzoeken tussen de 100 en 250 onderzoeksdagen. Een onderzoek heeft een doorlooptijd van gemiddeld 7 maanden. In doorlooptijd leidt dit tot de volgende globale planning van onderzoeken, onderverdeeld naar de verschillende fasen van het onderzoek:

- voorbereiding 1 tot 2 maanden
- uitvoering 3 tot 5 maanden
- wederhoor 1½ tot 2 maanden

In hoofdstuk 2 beschrijft de rekenkamer de wijze waarop de 4 onderzoeken voor 2010 zijn geselecteerd. In hoofdstuk 3 wordt per onderzoek het doel, de probleemstelling en de planning toegelicht.

---

¹ Artikel 185 lid 5 van de Gemeentewet.

² Artikel 10 lid 3, Verordening Rekenkamer Amsterdam, 19 juni 2003.

Naast de uitvoering van nieuwe onderzoeken verricht de rekenkamer in 2010 een aantal andere onderzoeken en activiteiten. Deze zijn nader toegelicht in hoofdstuk 4.

2 Selectie onderzoeken

2.1 Aanpak selectie nieuwe onderzoeken

Om tot een selectie van onderzoeken te komen hebben wij uit een groot aantal mogelijke onderwerpen eerst een groslijst samengesteld. Deze lijst, die in bijlage 1 is opgenomen, is gebaseerd op een analyse van diverse beleidsdocumenten, benchmarks, raadsstukken, eerder onderzoek van de rekenkamer en berichten in de media. Daarnaast hebben wij met vertegenwoordigers van alle raadsfracties gesproken en gevraagd of zij ook nog specifieke onderwerpen hebben voor het onderzoeksprogramma 2010 en of ze nog voorkeuren hebben ten aanzien van het uitvoeren van rekenkameronderzoeken in 2010. Aan de hand van de in paragraaf 2.2. geformuleerde selectiecriteria en de beschikbare onderzoekscapaciteit heeft de rekenkamer 4 onderzoeksonderwerpen geselecteerd. De uit te voeren onderzoeken en activiteiten zijn in her kort beschreven in paragraaf 2.3. Een uitgebreide beschrijving treft u aan in hoofdstuk 4 (Onderzoeken 2010) en hoofdstuk 4 (Overige onderzoeken en activiteiten).

2.2 Selectiecriteria

De geselecteerde onderwerpen, zoals opgenomen in de groslijst zijn - om te komen tot het onderzoeksprogramma voor 2010 - beoordeeld aan de hand van de volgende vier criteria.

Tabel 2.1 - Selectiecriteria onderzoeksonderwerpen

criterium	Toelichting
1. Risico's	Aan het onderwerp zijn risico's op het gebied van doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gemeentelijke beleid verbonden.
2. Substantieel belang	Het onderwerp heeft een substantieel maatschappelijk, financieel of politiek belang. Het maatschappelijke belang komt voort uit de functie die een onderwerp vervult in de bredere maatschappelijke context en de impact die een onderwerp heeft op burgers, verenigingen, ondernemers, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Van een substantieel financieel belang is sprake als er hoge uitgaven met het onderwerp gepaard gaan of als er relatief veel financiële transacties plaatsvinden. Het politieke belang van een onderwerp is gelegen in de mate waarin het onderwerp op de politieke agenda staat. Het gaat nadrukkelijk niet om incidenten.
3. Urgentie	Het onderwerp is zo actueel dat het juist in 2009 onderzocht moet worden.
4. Toegevoegde waarde	De rekenkamer levert door haar onderzoek nieuwe informatie op die voorheen niet voorhanden was en/of kan bij het onderzoek gebruik maken van haar unieke positie en mogelijkheden.

De hiervoor genoemde criteria bepalen of een onderwerp geschikt is voor onderzoek. Bij de uiteindelijke keuze voor de onderwerpen in het onderzoeksprogramma let de rekenkamer ook op diversiteit in onderwerpen en een spreiding over beleidsterreinen.

2.3 Onderzoeken en activiteiten 2010

Voor 2010 heeft de rekenkamer de volgende nieuwe onderzoeken geprogrammeerd:

1. Leningen en garanties
2. Stadsverwarming
3. Luchtkwaliteit
4. Monitor Koers Nieuw West, derde rapportage.

Monitor Koers Nieuw West betreft een zogenaamd verzoekonderzoek. De gemeenteraad heeft ons bij de behandeling van het *ontwikkelingsplan Herziening Richting Parkstad 2015* verzocht om jaarlijks een externe, onafhankelijke barometer op te stellen met betrekking tot de ontwikkelingen in Nieuw West.

Verder zullen wij in 2010 nog lopend onderzoek uit vorige onderzoeksprogramma's afronden. Dit betreffen de volgende onderzoeken:

1. Armoedebeleid
2. Inburgering
3. Basisadministraties Adressen en Gebouwen.

De onderzoeken zullen naar verwachting in het tweede en derde kwartaal 2010 worden gepubliceerd.

De rekenkamer voert als regel 1,5 á 2 jaar na publicatie van een onderzoeksrapport een zogenaamd vervolgonderzoek uit. Bij een vervolgonderzoek gaat de rekenkamer na of het college de aanbevelingen van de rekenkamer heeft opgevolgd. In 2010 willen we de volgende 2 vervolgonderzoeken uitvoeren:

1. Inkoop en contractbeheer ICT (Eerste rapport: 20 september 2007)
2. Jeugdzorg (Eerste rapport: 15 mei 2008)

Verder heeft de rekenkamer de wettelijke taak om doorlopend toezicht te houden op de accountantsdienst van de gemeente Amsterdam.

De gemeenteraad heeft op grond van de verordening op de rekenkamer het recht om verzoeken voor onderzoek tot de rekenkamer te richten. Als de rekenkamer op een dergelijk verzoek ingaat, heeft dit consequenties voor de uitvoering van het onderzoeksprogramma, zowel in de keuze van onderwerpen als in planning.

3 Onderzoeken 2010

3.1 Leningen en garanties

Korte schets context

Eind 2008 had de gemeente Amsterdam (exclusief stadsdelen) €897 miljoen aan leningen uitstaan, waarbij zij in 2008 € 66 miljoen aan nieuwe leningen heeft verstrekt.³ Garantiestellingen worden gemeld in de jaarrekeningen van betreffende diensten en bedrijven, een actueel totaal overzicht ontbreekt daarom. Toch is enige indicatie te krijgen over de omvang. In de periode 2000-2005 heeft het college € 109 miljoen aan garanties afgegeven⁴ en in 2009 hebben de lopende garanties bij de stadsdelen een omvang van € 60 miljoen⁵.

De gemeenteraad heeft in juni 2004 met de *verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet* de uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie vastgesteld. Uit deze verordening volgt dat het college bevoegd is om geldleningen te verstrekken en te garanderen. Het college heeft in december 2004 uitvoeringsregels vastgesteld voor het verstrekken van leningen en het garanderen van leningen aan derden. Uitgangspunt is dat voor verstrekking bestuurlijke toetsing plaatsvindt. Deze toetsing geldt ook voor stadsdelen wanneer het financieel belang meer dan een € 1 miljoen is.

Het college verstrekt leningen en garanties wanneer zij het doel belangrijk acht voor de publieke zaak.⁶ Bij het verstrekken van leningen en garanties heeft het college een toetsende rol die ambtelijk belegd is bij de directie Concern Financiën van de bestuursdienst. Deze directie vervult een beperkte rol nadat de leningen zijn verstrekt en vervult geen rol na het verstrekken van garanties. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de betreffende gemeentelijk dienst, bedrijf of stadsdeel.

Doel van het onderzoek

Met dit onderzoek wil de rekenkamer het beheer en de procedures van de door de gemeente verstrekte leningen en garanties beoordelen. Vragen daarbij zijn:

- a. Hebben de gemeentelijke organisaties bij het verstrekken van de leningen en garanties een risicoanalyse opgesteld en zijn de uitkomsten van deze analyse adequaat vertaald naar voorwaarden gesteld in de leningovereenkomst of de garantiestelling?

---

³ Jaarrekening 2008 Gemeente Amsterdam, p. 338

⁴ Verstrekte garanties op geldleningen in de periode 2000 tot en met 2005, college B&W

⁵ Overzicht leningen en garanties per stadsdeel, commissie FEZ 12 november 2009

⁶ Paragraaf 1.5 uitvoeringsregels voor het verstrekken van leningen en/of garanderen van leningen aan derden, 2004

- b. Worden de verstekte leningen en garanties gedurende de looptijd adequaat bewaakt:
  - o In hoeverre verschillen de inhoudelijke en procedurele criteria voor de beoordeling van garanties en leningen gedurende looptijd door de gemeentelijke organisatie.
  - o In hoeverre monitoren de gemeentelijke organisaties de verstrekt leningen en garanties gedurende looptijd?
  - o Geven de gemeentelijke organisaties uitvoering aan de voorwaarden (onder punt a.) wanneer het risicoprofiel toeneemt?
- c. Wordt de gemeenteraad tijdig, juist en volledig geïnformeerd over leningen en garanties.

Uitvoeringsperiode

De start van dit onderzoek staat gepland voor het 2^e kwartaal van 2010.

3.2 Stadsverwarming

Korte schets context

Om de CO₂ uitstoot te beperken heeft het college van burgemeester en wethouders de doelstelling om vanuit Afval restwarmte te leveren aan woningen en bedrijven. Het streven is om in 2015 34.000 woningen en kantoorpanden te voorzien van warmtelevering uit afval.

In samenwerking met Nuon heeft de gemeente Amsterdam Westpoort Warmte B.V. opgericht. Deze onderneming is verantwoordelijk voor het kopen en verkopen van warmte-energie en het exploiteren, aanleggen, onderhouden en beheren van een warmtedistributie en opslagsysteem.

Uitgangspunt is dat een huishouden dat aangesloten is op stadsverwarming voor de hoeveelheid warmte die het gebruikt nooit meer hoeft te betalen dan wanneer dezelfde hoeveelheid warmte via aardgas zou zijn verkregen.

Bij de stadsverwarming zijn diverse partijen betrokken. De gemeente Amsterdam als 50 % aandeelhouder van Westpoort Warmte BV, maar ook als leverancier van restwarmte. Ook Nuon is voor 50% aandeelhouder en verzorgt tevens de bedrijfsvoering en de investeringen in de stadsverwarming. Bovendien zijn de woningcorporaties betrokken bij het geschikt maken van hun woningen voor stadsverwarming. Daarnaast zijn het de bewoners die uiteindelijk gebruik gaan maken van stadswarmte, waarbij zijn geen alternatief hebben om uit te wijken naar gas.

In Westpoort is een infrastructuur voor het warmtenet aangelegd en zijn aansluitingen met bedrijven gerealiseerd. Stadswarmte Amsterdam Nieuw West (westelijke tuinsteden) is een deelproject waarvoor in 2008 de eerste woningen zijn aangesloten op het warmtenet. Ieder jaar worden 1.200 woningen aangesloten. Eind 2015 is dit deelproject afgerond. Voor de deelprojecten Amsterdam Noord en Zeeburgereiland

zijn in 2008 de contracten met de woningcorporaties gesloten. Eind 2009 zijn 75 grootverbruikers in het westelijk havengebied en circa 3.400 woningen in Amsterdam-West en Amsterdam-Noord aangesloten op het warmtenet.

Doel van het onderzoek

Met dit onderzoek wil de rekenkamer bijdragen aan het inzichtelijk maken van de doelmatigheid- en rechtmatigheidsrisico's die de gemeente loopt als gevolg van de reeds afgesloten contracten tussen de gemeente Amsterdam (in haar hoedanigheid van aandeelhouder en warmteleverancier) en de andere partijen (Nuon, woningcorporaties en burgers) en hoe deze risico's zich verhouden tot zekerheden verleend aan burgers. Door het rekenkameronderzoek in 2010 uit te voeren heeft het college nog mogelijkheden om sturend op te treden bij toekomstige risico's voortkomend uit investeringen, beheer en exploitatie van de stadsverwarming.

Voorlopige probleemstelling

Om aan de doelstelling te kunnen voldoen heeft de rekenkamer de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Hoe is de selectie van partijen tot stand gekomen en onder welke voorwaarden zijn contracten afgesloten?
- Welke (financiële) risico's loopt de gemeente vanuit het perspectief van warmteleverancier, aandeelhouder en schuldeiser?
- Optioneel: welke risico's loopt de burger (maar één leverancier, geen concurrentie voor tarieven, verplicht koken op elektra)?
- Welke sturingsmogelijkheden heeft de gemeente binnen de verbonden partij?

Uitvoeringsperiode

De start van dit onderzoek staat gepland voor het 3e kwartaal van 2010.

3.3 Luchtkwaliteit

Korte schets context

Gezonde lucht is door het college als een van de 7 speerpunten benoemd in het programakkoord 2006-2010. Slechte luchtkwaliteit bedreigt de gezondheid van burgers en de leefbaarheid van delen van steden en provincies. In het luchtkwaliteitsbeleid staan de normen van de Europese Unie voor de uitstoot van fijnstof en stikstofdioxide centraal. Op 1 augustus 2009 is het Nationaal Samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit (NSL) in werking getreden, waaraan de steden en provincies een bijdrage leveren. In de jaren daarvoor (2005-2008) hebben de steden en provincies al maatregelenpakketten vastgesteld.

De Algemene Rekenkamer constateerde in maart 2009 dat het Nederlandse luchtkwaliteitsbeleid langzaam op gang is gekomen en stelt dat de mate waarin het nationale luchtkwaliteitsbeleid succes heeft mede afhangt van hoe er op lokaal niveau invulling aan wordt gegeven.

De Rekenkamers van Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en de randstedelijke provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland starten in 2010 een gezamenlijk onderzoek naar de lokale aanpak van luchtvervuiling. De gezondheidsrisico's en het belang van gericht beleid op lokaal niveau vormen voor de Rekenkamers de belangrijkste aanleidingen. Het onderzoek is het eerste samenwerkingsproject tussen de deelnemende Rekenkamers en daarom een bijzonder project. De samenwerking biedt inhoudelijke toegevoegde waarde, bijvoorbeeld een vergelijking van bevindingen, die is gebaseerd op een onderling afgestemde onderzoeks aanpak. Daarnaast biedt dit project ook de mogelijkheid voor de Rekenkamers om te leren van elkaars werkwijze voor het gezamenlijke onderzoek.

Doel van het onderzoek

De Rekenkamers zullen een oordeel geven over de onderbouwing van het luchtkwaliteitsbeleid (is het beleid in opzet effectief?), de voortgang (zijn de beoogde prestaties geleverd?) en *best practices*, risico's en knelpunten benoemen. Als de lokale aanpak om de luchtkwaliteit te verbeteren onvoldoende van de grond komt zullen de Rekenkamers de oorzaken benoemen.

Voorlopige probleemstelling

Om aan de doelstelling te kunnen voldoen zal het gezamenlijke onderzoek gericht zijn op beoordeling en vergelijking van:

- a. de maatregelenpakketten (kosten en prestaties) en de onderbouwing van het beleid in de betreffende steden en provincies;
- b. de mate waarin de aangekondigde maatregelen zijn uitgevoerd (prestaties);
- c. de betekenis van de maatregelen voor de aanpak voor lokale knelpunten; gebieden in de gemeenten en provincies waar de luchtkwaliteit slecht is (casusstudie);
- d. de werking van een specifieke maatregel in de betreffende steden en provincies; een maatregel met een grote beoogde impact op de luchtkwaliteit (casusstudie);

Uitvoeringsperiode

Het onderzoek start in het voorjaar van 2010 en komt aan het eind van het jaar tot afronding.

3.4 Monitor Nieuw West

Korte schets context

De raad heeft in november 2007 een motie aangenomen van het raadslid Willemse c.s. waarin de rekenkamer wordt verzocht om een monitor op te zetten voor de stedelijke vernieuwing in Nieuw West. De rekenkamer heeft hieraan gehoor gegeven. Voor de stedelijke vernieuwing is tussen de gemeente Amsterdam, de stadsdelen en de betrokken woningbouwcorporaties een overeenkomst afgesloten, getiteld 'Raamovereenkomst, integrale gebiedsontwikkeling Parkstad'. De raamovereenkomst betekent een wijziging in verantwoordelijkheden tussen gemeente en corporaties in

financiële en inhoudelijke zin. De overeenkomst is mede opgesteld als gevolg van oplopende tekorten in grondexploitaties. De raamovereenkomst bevat een afsprakenkader rond de nieuwe rolverdeling en (financiële) verantwoordelijkheden. De corporaties nemen de volledige financiële verantwoordelijkheid van de fysieke herstructurering van de vernieuwingsgebieden op zich, inclusief het realiseren van maatschappelijk vastgoed en de gemeente voor de sociale vernieuwing. In ruil hiervoor hebben de corporaties een grotere vrijheid gekregen in de gebiedsontwikkeling. De gemeente investeert extra in sociaaleconomische vernieuwing en voert hiertoe vanaf 2007 het sociaaleconomische kopprogramma Koers Nieuw West uit. Dit programma loopt tot eind 2010 en is op 1 oktober 2008 door de gemeenteraad aangewezen als grootstedelijke project. De raamovereenkomst vormt een onlosmakelijk geheel met de herziene versie van ontwikkelingsplan 'Herziening Richting Parkstad 2015' en het Sociaal-Economisch Kopprogramma 'Koers Nieuw West'. De gemeente stelt voor de jaren 2007 tot en met 2010 € 40 miljoen beschikbaar voor dit kopprogramma. Hieraan draagt de centrale stad € 32 miljoen bij en de betrokken stadsdelen samen € 8 miljoen. Op 29 september 2009 heeft de rekenkamer haar tweede rapportage over de vernieuwing in Nieuw West uitgebracht aan de gemeenteraad.

Doelstelling

De rekenkamer beoogt met het onderzoek te voldoen aan het verzoek van de gemeenteraad om een externe onafhankelijke barometer op te stellen, waarbij gekeken wordt naar de herziene richting Parkstad 2015, de raamovereenkomst en het sociaaleconomische kopprogramma Koers Nieuw West.

Probleemstelling

Om aan de doelstelling te kunnen voldoen heeft de rekenkamer de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

1. Monitor beleid: Voldoet de monitorinformatie die de betrokken partijen opleveren aan de daaraan te stellen eisen?
2. Monitor procesmanagement: Leven de betrokken partijen de afspraken uit de overeenkomst na?
3. Monitor financieel beheer: Is er sprake van een adequaat financieel beheer?

Uitvoeringsperiode

Dit onderzoek staat gepland voor het 3^e kwartaal van 2010.

R a

4 Overige onderzoeken en activiteiten

4.1 Afronding onderzoeken 2009

In 2009 heeft de rekenkamer de volgende onderzoeken gepubliceerd:

- Kunst- en cultuurbeleid - tweede rapportage (8 april 2009)
- Ontwikkeling van de Zuidas (9 april 2009)
- Rekenkamerbrief tunnelbak nabij Centraal Station en chocoladefabriek (29 juli 2009)
- De Wmo in Amsterdam. Het persoonsgebonden budget voor huishoudelijke hulp (10 september 2009)
- Vervolgonderzoek Re-integratie (30 juni 2009)
- Monitoring Nieuw West. Tweede rapportage (29 september 2009)
- Subsidies veiligheidsfonds (22 oktober 2009)

De volgende onderzoeken uit voorgaande onderzoeksprogramma's staan in de planning om in 2010 te worden afgerond.

Armoede beleid

Voor dit onderzoek is de volgende probleemstelling geformuleerd. *Draagt het gevoerde gemeentelijke armoedebeleid in de periode 2006-2009 op een doeltreffende, doelmatige en rechtmatige wijze bij aan het bestrijden van de financiële effecten van armoede en het stimuleren van participatie van minima in de maatschappij?* Verwacht wordt dat in het tweede kwartaal 2010 de onderzoeksresultaten gepubliceerd worden.

Inburgering

In het onderzoeksprogramma heeft de rekenkamer het onderzoek 'uitvoering van inburgeringstrajecten' aangekondigd. De rekenkamer constateert dat het college de afgelopen jaren meerdere onderzoeken naar dit onderwerp heeft laten uitvoeren al dan niet op verzoek van de gemeenteraad. De voortgang betreffende inburgering wordt door het college gemonitord en periodiek aan gemeenteraad gerapporteerd. De rekenkamer wil de reeds uitgevoerde onderzoeken reviewen en de kwaliteit van de informatievoorziening aan de raad toetsen. Hierbij onderzoekt de rekenkamer of de doelen in voldoende mate SMART⁷ zijn geformuleerd en de versterkte informatie aan de raad volledig en betrouwbaar is. Het onderzoek naar inburgering zal in de vorm van een rekenkamerbrief worden gepresenteerd. Publicatie zal in het tweede kwartaal 2010 plaatsvinden.

Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG)

Gezien de verplichtingen die voor de gemeente verbonden zijn aan het beheer en gebruik van de BAG en het mogelijk toenemend belang voor de uitvoering van de gemeentelijke taken, heeft de rekenkamer de volgende probleemstelling voor het

---

⁷ SMART = Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden

onderzoek geformuleerd. *Ligt de gemeente Amsterdam op schema om per 1 juli 2011 te voldoen aan de Wet BAG inzake bronhouderschap en gebruik?* De uitkomsten van het onderzoek zullen naar verwachting in het derde kwartaal 2010 worden gepubliceerd.

4.2 Vervolgonderzoeken

Circa 1 à 2 jaar na de publicatie van een onderzoek gaat de rekenkamer na wat er met de aanbevelingen is gebeurd. Tevens gebruikt de rekenkamer deze onderzoeken om de effectiviteit van haar eigen functioneren te vergroten. Dan gaat het om de bruikbaarheid van onze aanbevelingen en het gebruik van onze rapporten. In 2010 zal de rekenkamer de volgende vervolgonderzoeken uitvoeren .

Inkoop en contractbeheer van ICT

Het onderzoek naar de inkoop en het contractbeheer heeft de rekenkamer in september 2007 gepubliceerd. In dit onderzoek heeft de rekenkamer de inkoop van ICT en het projectmanagement van grootschalige ICT-projecten bij 6 gemeentelijke diensten onderzocht. In het tweede kwartaal 2010 zal de rekenkamer rapporteren in hoeverre de aanbevelingen van door het college en de betrokken diensten zijn overgenomen.

Jeugdzorg

In mei 2008 heeft de rekenkamer het *Jeugdzorg, Hulpverlening voor jongeren tussen 12 en 18 jaar* gepubliceerd. Het vervolgonderzoek is gepland in de tweede helft van 2010.

4.3 Doorlopend toezicht op ACAM

Het toezicht van de rekenkamer op de ACAM is een wettelijke taak op grond van artikel 184a van de gemeentewet . Op grond hiervan dient de rekenkamer na te gaan of de ACAM voldoet aan de normen van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta). In 2008 heeft de rekenkamer dit voor de eerste keer onderzocht⁸. De rekenkamer voert het toezicht zoveel mogelijk uit in overeenstemming met de wijze waarop de AFM het toezicht uitvoert bij private accountantsorganisaties. Het toezicht dient er toe bij te dragen dat de accountants bij de beoordeling omtrent de getrouwheid van de jaarrekening de kwaliteit van het werk en het publieke belang laten prevaleren boven eventuele commerciële en andere persoonlijke belangen.

Evenals de AFM zal de rekenkamer ten behoeve van het doorlopend toezicht de ACAM verzoeken jaarlijks een self-assessment te verrichten, het zogenaamde bijdragemodel. Naast het doorlopend toezicht onderzoekt de rekenkamer ook incidenten op basis van ontvangen signalen. Zowel voor het doorlopend onderzoek als onderzoek naar aanleiding van signalen geldt dat de rekenkamer thema-onderzoeken kan doen. De rekenkamer beoordeelt bij het toezicht op de naleving van de normen uit de Wta niet

---

⁸ Bij het uitbrengen van het onderzoeksprogramma 2009 was het rapport nog niet afgerond.

alleen het kwaliteitsbeheersingssysteem van ACAM maar toetst tevens de werking van dit systeem. Hiertoe worden onder meer controledossiers gelicht en aan een nadere inspectie onderworpen. Deze inspectie omvat in het bijzonder de kwaliteit van de (vastlegging van de) controle-informatie alsmede het oordeelsvormingsproces en de vraag of de bevindingen uit de controle de strekking van de accountantsverklaring onderbouwen. In overeenstemming met artikel 48a Wta beoordeelt de rekenkamer op basis van controledossiers tenminste éénmaal in de drie jaar of ACAM aan de normen van de Wta voldoet. De bevindingen van de rekenkamer worden gerapporteerd aan de gemeenteraad.

4.4 Onderzoeksprogramma 2011

Lopende het jaar inventariseert de rekenkamer structureel welke onderwerpen mogelijk geschikt zijn voor onderzoek. Deze inventarisatie vormt de start van het in het najaar van 2010 op te stellen onderzoeksprogramma voor 2011.

4.5 Overige activiteiten

Afstemming en samenwerking met derden

Met het oog op mogelijke samenwerking bij de opzet of uitvoering van onderzoeken voert de rekenkamer overleg met diverse partijen binnen en buiten de gemeente. Binnen de gemeente wordt in het reguliere overleg met de gemeentelijke Ombudsman en Bureau Integriteit verkend welke onderwerpen zich in de toekomst lenen voor afstemming dan wel samenwerking.

Onvoorzien

De ervaring leert dat er in de loop van het jaar capaciteit nodig kan zijn voor onvoorziene activiteiten of het eventueel plegen van extra inzet voor lopend onderzoek. Naast het verrichten van onderzoek kan de rekenkamer tijdens onderzoek of anderszins op een specifieke kwestie stuiten die is gerelateerd aan de doelmatigheid, doeltreffendheid of rechtmatigheid van het gemeentelijk functioneren. Dit kan leiden tot een nadere verkenning, of zelfs onderzoek. In sommige gevallen zal de rekenkamer volstaan met het weergeven van bevindingen in de vorm van een rekenkamerbrief aan de gemeenteraad. Een rekenkamerbrief bevat concrete attentiepunten voor de raad, zodat de leden van de raad, als zij dat nodig achten, actie kunnen ondernemen. In 2009 heeft de rekenkamer twee vooronderzoeken uitgevoerd. Eén naar de chocoladefabriek (brief van 29 juli 2009 aan de gemeenteraad) en één naar de subsidies uit het veiligheidsfonds (22 oktober 2009).

Buiten de gemeente overlegt de rekenkamer met de lokale rekenkamer(commissie)s in Rotterdam, Utrecht en Den Haag (G4) over vormen van samenwerking. Deze taak is primair bij de directeur van de Rekenkamer Amsterdam neergelegd en valt buiten de beschikbare onderzoeksdagen. In 2010 zal de rekenkamer in G4-verband een gezamenlijk onderzoek uitvoeren met de luchtkwaliteit.

R a

5 Planning

In onderstaande figuur is de planning van de diverse producten van de rekenkamer weergegeven.

Product	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
Onderzoeken 2010				
Leningen en garanties				
Stadsverwarming				
Luchtkwaliteit				
Monitor Koers Nieuw West				
Afronding lopend onderzoek				
Armoedebeleid				
Inburgering				
Basisadministraties Adressen en Gebouwen				
Overige onderzoeken en activiteiten				
Vervolgonderzoek inkoop en contractbeheer ICT				
Vervolgonderzoek Jeugdzorg				
Doorlopend toezicht op ACAM				
Onderzoeksprogramma 2011				
Overige activiteiten				

R a

Bijlage 1 -Groslijst onderzoeken

Onderstaande lijst is ingedeeld naar raadscommissie en verantwoordelijk wethouder. Daarbij is aangegeven of de Rekenkamer Amsterdam⁹ al eerder onderzoek op het terrein heeft gepubliceerd.

Algemene Zaken, Openbare Orde en Veiligheid, Integraal Veiligheidsbeleid, Bestuurlijk Stelsel, Bestuursdienst, Regelgeving en Handhaving, Juridische Zaken en Communicatie (burgemeester Cohen)

- Eerder onderzoek:
- Sociale veiligheid (19 oktober 2005)
  - Vervolgonderzoek sociale veiligheid (27 april 2007)
  - Wet toezicht accountantsorganisaties (19 december 2008)
  - Subsidies veiligheidsfonds (22 oktober 2009)
- Groslijst 2010:
- Tijdelijk huisverbod: Effectiviteit van het vergroten van de veiligheid van de slachtoffers van huiselijk geweld
  - Postcodegebied 1012: Effectiviteit van de strategisch aankopen van (criminele) panden door gemeente bij het vergroten van de veiligheid, verfraaien en leefbaarheid
  - Radicalisering: Effectiviteit anti-radicaliseringsmaatregelen
  - Amsterdam Creatieve Topstad: resultaten en effecten van verblijfsstimulerende evenementen (bijv. grachtenfestival)
  - Stedelijk programma Regelgeving en Handhaving: Effectiviteit van het beleid ten aanzien van bijvoorbeeld fietswrakken
  - Harde kern jeugd: Effectiviteit van de getroffen maatregelen.
  - Fusies en reorganisaties gemeentelijke diensten: Toename effectiviteit en efficiency of toename van bureaucratie?

Financiën, Economische Zaken, Luchthaven en Zeehaven (wethouder Asscher en wethouder Ossel)

- Eerder onderzoek:
- Meetbaarheid programmabegroting 2007 (1 november 2006)
  - Rekenkamerbrief over jaarstukken 2005 (2 juni 2006)
  - Schadevergoeding Noord/Zuidlijn (3 november 2006)
  - Quick scan jaarstukken 2006 (23 mei 2007)
  - Vervolgonderzoek meetbaarheid programmabegroting 2008 (30 oktober 2007)

---

⁹ Hierbij zijn de onderzoeken van de Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam en Amsterdam Centrum buiten beschouwing gelaten.

- Vervolgonderzoek Schadevergoeding Noord/Zuidlijn (20 maart 2008)
- Meetbaarheid jaarverslag 2007 (14 mei 2008)
- Wet toezicht accountantorganisaties (19 december 2008)

Groslijst 2010:

- Europese subsidies: Benutting subsidiemogelijkheden
- Amsterdam Topstad: Effectieve doelbereiking, vestigingsklimaat voor bedrijven en functioneren van het expatcenter
- Leningen en garantiestellingen door gemeentelijke diensten, bedrijven en stadsdelen: Toezicht, beheer en rendement
- Betalingsgedrag van de gemeente: Betaalt de gemeente tijdig
- Afschrijvingstermijnen: Uniforme toepassing van afschrijvingstermijnen
- Moties: Uitsluitende bewaking van de opvolging moties
- Begroting: Inzichtelijkheid van de begroting voor raadsleden
- Havenbedrijf: Risico's en rendement van de verzelfstandiging
- Kredietcrisis: Effectiviteit van de aanpak van het college
- Jaarrekening 2009: Realisatie collegedoelen
- Dienst Belastingen: Kwaliteit WOZ(her)waardering
- Hotelbeleid: Effectiviteit van het hotelbeleid voor de positie van Amsterdam als vestigingsstad en als toeristische en congresbestemming en voor de werkgelegenheid

Zorg, Milieu, Personeel en Organisatie, Openbare Ruimte en Groen
(wethouder Vos)

Eerder onderzoek:

- Subsidiëring welzijnsinstellingen (24 februari 2006)
- Jeugdzorg (15 mei 2008)
- Zorgwoningen (26 juni 2008)
- Vervolgonderzoek subsidiëring welzijnsinstellingen (22 april 2008)
- De Wmo in Amsterdam. Het persoonsgebonden budget voor huishoudelijke hulp (10 september 2009)

Groslijst 2010:

- Externe inhuur: Doelmatigheid langdurige inhuur
- Nazorg detentie delinquenten: Beschikbare capaciteit en doeltreffendheid zorgaanbod
- Actieplan luchtkwaliteit: Onderbouwing maatregelenpakket en realisatie voorgenomen acties (kosten en prestaties)
- Duurzaam inkopen: Realisatie afspraken uit het klimaatakkoord 2007 tussen VNG en het Rijk.
- Beloningsbeleid gemeente: Nut, noodzaak en rechtmatigheid verschillen in secundaire arbeidsvoorwaarden ambtelijk personeel.

- DMO: Onderbouwing organisatieomvang en transparantie bestuurlijke aansturing
- Verslavingszorg: Doelmatige en doeltreffende uitvoering van de gemeentelijke zorgtaak
- GGD: Risico's gemeente als gevolg van taakuitbreidingen

Kunst en Cultuur, Lokale Media, Sport en Recreatie, Bedrijven, Deelnemingen en Inkoop (wethouder Gehrels)

- Eerder onderzoek:
- Kunst- en cultuurbeleid, eerste rapportage (16 september 2008)
  - Kunst- en cultuurbeleid - tweede rapportage (8 april 2009)

- Groslijst 2010:
- Westpoort Warmte / Warmtenet: Doelmatigheid- en rechtmatigheidsrisico's
  - Afvalenergiebedrijf (AEB): Realisatie rendementprognoses en effecten op de tarieven voor afvalstoffenheffing
  - Marktactiviteiten door gemeentelijke diensten: Verstoring concurrentiepositie marktpartijen
  - Programma Maatschappelijke Investerings (PMI): Doeltreffendheid en doelmatigheid van de verstrekte subsidies
  - Glasvezelnet: Rendement op investeringen en de realisatie van de beleidsdoelen
  - Stadstoezicht: Financiële risico's bij ontvlechting en verzelfstandiging
  - Aandelen Nuon: Rendement en risico's van verkoop aandelen Nuon
  - Deelneming GVB: Beheersing doelmatigheid en kwaliteit dienstverlening

Ruimtelijke Ordening, Grondzaken, Waterbeheer en Informatie- en communicatietechnologie (wethouder Van Poelgeest)

- Eerder onderzoek:
- Financieel beheer infrastructurele projecten (23 november 2005)
  - Vereveningsfonds (2 maart 2006)
  - Inkoop en contractbeheer ICT (20 september 2007)
  - Ontwikkeling van de Zuidas (9 april 2009)

- Groslijst 2010:
- Brandveiligheid: Toezicht op de naleving van het besluit *brandveilig gebruik bouwwerken*
  - ICT: rapport: Opvolging aanbevelingen Mckensy rapport
  - Woningbouwproductie: Realisatie collegedoelen 2010

- Programma Broedplaatsen 2008-2012: Realisatie van de doelstellingen om jaarlijks 100 tot 150 ateliers of 10.000m² aan broedplaats toe te voegen
- Handhaving op het binnenwater: Effectiviteit van bestrijding overlast en illegaal passagiersvervoer
- Duurzaamheid in de nieuwbouw: Realisatie van het beleid
- Bestemmingsplannen: Toezicht op tijdigheid herziening
- Gronden: Gemeentelijke aan- en verkoop van gronden en de volledigheid van erfpachtopbrengsten
- Welstandstoezicht: Regie over ruimtelijke kwaliteit in de stad

Werk en Inkomen, Sociale Infrastructuur, Educatie, Jeugdzaken, Diversiteit en Grotestedenbeleid (wethouder Ossel en wethouder Asscher)

- Eerder onderzoek:
- Voortijdig schoolverlaten (28 februari 2006)
  - Re-integratie (30 januari 2007)
  - Vervolgonderzoek voortijdig schoolverlaten (4 december 2007)
  - Jeugdzorg (15 mei 2008)
  - Monitoring Nieuw West, eerste rapportage (15 mei 2008)
  - Vervolgonderzoek Re-integratie (30 juni 2009)
  - Monitoring Nieuw West, tweede rapportage (29 september 2009)

- Groslijst 2010:
- Schuldhulpverlening: Effectiviteit van voorrangregeling schuldhulpverleningstraject van DWI
  - Subsidies Integratie Participatie en Sociale cohesie (SIP): Effectiviteit van verstrekte subsidies
  - Jong Amsterdam: Kwaliteitsaanpak in het basisonderwijs
  - Sociale werkvoorziening: Invulling gemeentelijke verantwoordelijkheid

Verkeer en Vervoer, Infrastructuur, Dienstverlening, Volkshuisvesting en Monumenten (wethouder Gerson)

- Eerder onderzoek:
- Financieel beheer infrastructurele projecten (23 november 2005)
  - Vervolgonderzoek Financieel beheer infrastructurele projecten (29 maart 2007)
  - Zorgwoningen (26 juni 2008)

Groslijst 2010:

- Railinfrastructuur: Efficiency van vervanging, onderhoud en beheer
- Verkeer- en vervoerbeleid: Realisatie bestuurlijke doelstellingen, waaronder verbeteren van openbaar vervoer en een meer verkeersveilige stad
- Sloopregeling oude auto's: Effectiviteit van de subsidieregeling
- Verkeersveiligheid: Aanpak blackspots hoofdinfrastructuur
- Taxibeleid: Effectiviteit toezicht en handhaving en sturingsmogelijkheid verbetering kwaliteit
- Monumentenbeleid: Zicht op achterstallig onderhoud
- 14 020: Effectiviteit en klantvriendelijkheid dienstverlening
- Operatie Zoeklicht: Effectiviteit bestrijden onrechtmatige bewoning

R a

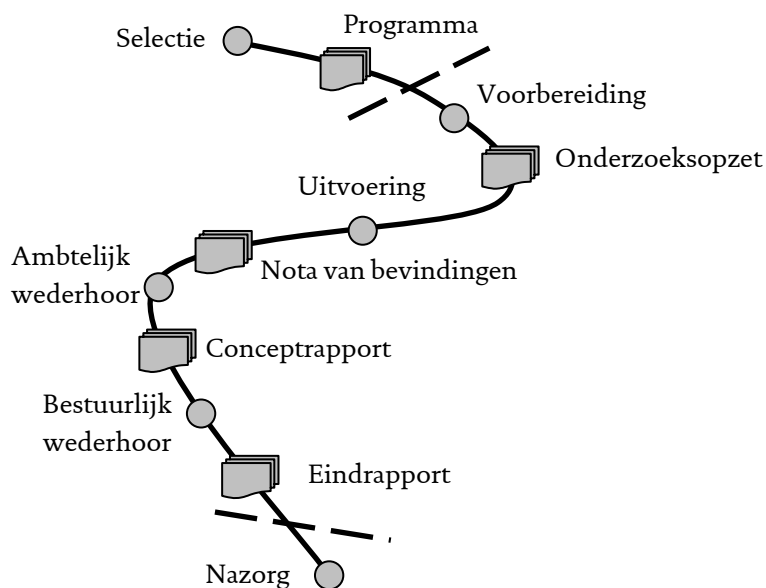
Bijlage 2- Onderzoeksproces

B.1 Algemeen

De belangrijkste producten van de rekenkamer zijn de onderzoeksrapporten, waarin de uitkomsten van het onderzoek zijn neergelegd. Deze rapporten komen tot stand door een onderzoekproces dat bestaat uit zes stappen die elk tot een (tussen)product leiden, te weten:

Onderzoeksproces	Product
Selectie van onderwerpen	Onderzoeksprogramma
Voorbereiding van het onderzoek	Onderzoeksopzet
Uitvoering van het onderzoek	Nota van bevindingen
Ambtelijk wederhoor	Conceptrapport
Bestuurlijk wederhoor	Eindrapport
Nazorg	Rapportage bijvoorbeeld in jaarverslag

In onderstaande figuur is dit onderzoekproces schematisch weergegeven.

Hierna worden deze onderzoeksstappen nader toegelicht.

B.2 Selectie van onderwerpen

Er is een groot aantal onderwerpen dat in aanmerking komt voor onderzoek door de rekenkamer. Eerst wordt een groslijst met mogelijke onderwerpen opgesteld. Het gaat dan om onderwerpen:

- die betrekking hebben op door de gemeente vastgesteld beleid;
- waar een directe en herkenbare politiek bestuurlijke verantwoordelijkheid aan te koppelen is.

Onderwerpen komen dus alleen op de groslijst als ze in de politiek bestuurlijke invloedssfeer van de gemeente liggen.

Vervolgens wordt uit de groslijst een keuze gemaakt. Bij deze selectie hanteren we de volgende criteria:

- risicodragendheid m.b.t. doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid;
- substantieel maatschappelijk, financieel of politiek belang;
- urgentie;
- toegevoegde waarde rekenkamer.

De selectie van onderwerpen mondt uit in een onderzoeksprogramma.

B.3 Voorbereiding van een onderzoek

Een onderzoek van de rekenkamer start met het nader specificeren en afbakenen van het onderwerp. Deze stap resulteert in een onderzoeksopzet, waarin onder meer aandacht wordt geschonken aan:

- doelstelling, probleemstelling en onderzoeksvragen;
- normen waaraan wordt getoetst om tot een oordeel te komen;
- onderzoeksaanpak en planning.

De onderzoeksopzet wordt ter kennisneming toegestuurd aan de gemeenteraad, het college van B&W, de directeuren van de in het onderzoek betrokken diensten en eventuele externe organisaties waar het onderzoek zich op richt.

Mede aan de hand van de onderzoeksopzet worden met de betrokken gemeenteonderdelen afspraken gemaakt over bijvoorbeeld het aanleveren van de gegevens, de te interviewen personen en de planning van het ambtelijk en bestuurlijk wederhoor.

Gelet op de taken in de Verordening besteedt de rekenkamer bij haar onderzoek aandacht aan doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid. Hierbij komen drie algemene vragen aan de orde:

- Heeft men bereikt wat men wilde bereiken?
- Heeft men gedaan wat men moest doen en heeft men dat gedaan volgens de regels die daarvoor gelden?
- Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Ongeacht of het nu om onderzoek naar doeltreffendheid, doelmatigheid of rechtmatigheid gaat, spreekt de rekenkamer zich per onderzocht onderwerp uit over een aantal 'vaste' onderdelen. Deze onderdelen hangen samen met het verloop van het beleidsproces: het formuleren en uitvoeren van beleid, de resultaten daarvan en de informatievoorziening daarover. De rekenkamer geeft steeds aan op basis van welke normen de rekenkamer tot haar oordelen komt.

B.4 Uitvoering van het onderzoek

Tijdens de uitvoering van het onderzoek verzamelt de rekenkamer gegevens via bijvoorbeeld dossier- en documentenonderzoek, interviews en enquêtes. Deze informatie gebruikt de rekenkamer bij het opstellen van een nota van bevindingen. De nota van bevindingen bevat de feitelijke onderzoeksbevindingen en de conclusies die daar uit voortvloeien.

B.5 Ambtelijk en bestuurlijk wederhoor

De rekenkamer zendt de nota van bevindingen aan de verantwoordelijke ambtenaren. De ambtenaren krijgen de gelegenheid commentaar te geven op feitelijke onjuistheden in de nota. Hiervoor hanteert de rekenkamer een reactietermijn van twee weken. De rekenkamer verwerkt het eventuele ambtelijke commentaar op de bevindingen en stelt het conceptrapport op. Dit conceptrapport bevat naast de bevindingen ook de algemene conclusies en aanbevelingen. Dit conceptrapport wordt voorgelegd aan de betrokken bestuurders met het verzoek te reageren op de conclusies en aanbevelingen. De rekenkamer hanteert hierbij een reactietermijn van twee weken. De bestuurlijke reactie wordt, eventueel met een nawoord van de rekenkamer, in het eindrapport opgenomen.

Hoewel de aard van een rekenkamerbrief gerelateerd is aan de actualiteit en om die reden een snelle procedure vergt zullen wij indien de zorgvuldigheid dat vereist ook een rekenkamerbrief voorleggen voor wederhoor

B.6 Publicatie

Het eindrapport wordt inclusief bestuurlijke reactie en nawoord openbaar gemaakt door de rekenkamer. De rekenkamer presenteert het rapport in een door haar belegde bijeenkomst aan de gemeenteraadsleden. Meestal wordt aansluitend een persconferentie gehouden.

B.7 Nazorg

De rekenkamer evalueert na publicatie intern de kwaliteit van het onderzoek. Daarnaast inventariseert de rekenkamer na verloop van tijd (bijvoorbeeld een jaar) welk gevolg er aan het onderzoek is gegeven:

- Waartoe heeft de behandeling van het rapport in de raad geleid?
- Welke toezeggingen heeft het college gedaan?
- Welke maatregelen hebben de gemeentelijke diensten of bedrijven genomen en welke effecten heeft dit gehad?

De rekenkamer neemt de resultaten van de nazorg op in haar jaarverslag, of als daar aanleiding toe is in een aparte publicatie.

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
telefoon 020 552 2897
fax 020 552 2943
email info@rekenkamer.amsterdam.nl

